

*Frumosul, armonia, sunetul și ritmul - valori ale
artelor, cultivate de la vârstele timpurii*

Resursă metodică-științifică

Autor: BALOG ALINA RAMONA

O educație de calitate presupune o deschidere a persoanei către orizontul spiritual presupus de întrupările frumosului din artă, natură, comunitate. Un astfel de proces trebuie să înceapă de timpuriu, să se deruleze în mod stadial, progresiv, primele jaloane influențând demersurile următoare de edificare valorică.

Educația pentru frumos conduce la structurarea unei personalități armonioase și echilibrate, la conturarea identității culturale, la dezvoltarea sensibilității și receptivității în raport cu lumea din jur, cu aproapele. Ea poate contrabalansa, la fel ca și educația religioasă, dezvoltări unilaterale sau pernicioase înspre bagaje scientiste sau pragmatice în care spiritul este uitat, negat, anihilat.

Învățământul, încă din primele stadii, are menirea de a-l introduce pe copil într-o primă formă de educație organizată, preluând, sistematizând și amplificând achiziții primite în familie sau alte împrejurări, disciplinându-l din punct de vedere moral, oferindu-i primele indicii cognitive despre lumea în care există și deschizându-i ochii și sufletul către frumusețea din jur. Din perspectivă estetică, o astfel de formare are menirea de a-l sensibiliza în legătură cu unele întrupări ale frumosului, de a-i dezvolta capacitățile perceptive și receptive de primă instanță, de a-i deschide apetitul către forme și ipostaze estetice, de a experimenta zămisirea frumosului pe măsura potențialului, mai mult sau mai puțin fixat, către o anumită formă de creație (muzică, artă plastică) potrivit vârstei și capacităților inerente. Cu rare excepții, educația estetică la această vârstă are un caracter generalist, de asumare a diferitelor forme de sensibilitate fără o ambiționare a unei educații artistice stricto sensu (de care ar trebui să aibă parte acei copii ale căror evidente talente muzicale, plastice, coregrafice etc. se cer a fi monitorizate și cultivate didactic încă de pe acum).

O caracteristică a formării estetice constă în aceea că educația estetică la această vârstă are un caracter osmotic, integrativ, ea legându-se sau corelându-se cu alte componente educative precum cele intelectuale, morale, religioase, practice, socio-emoționale etc. Cu alte cuvinte, nu avem de-a face cu o educație estetică sau artistică unidirecțională, specializată, ci cu crearea unor prilejuri de încadrare sau corelare a esteticului cu alte tipuri de experiențe educative pe care copilul le primește la această vârstă. Nu este vorba de o educație pentru artă, în mod exclusiv, ci de una care valorifică arta, o identifică și o promovează simultan cu antrenarea persoanei către valori morale, spirituale, intelectuale, practice, sociale etc. Prin artă și experimentarea unor forme de limbaj artistic copilul își descoperă și dezvoltă personalitatea, își antrenează receptivitatea sau spiritul critic, achiziționează deprinderi sau cunoștințe din numeroase domenii, își formează atitudini față de lumea înconjurătoare, se disciplinează și intră în relații armonioase cu ceilalți.

Cultura estetică nu este doar o chestiune de predispoziții native sau de aptitudini personale, ci un rezultat al unor achiziții de cunoștințe specifice cu caracter multidisciplinar și multi-nivelar, cu caracter tehnic dar, mai ales, de experimentare propriu-zisă a limbajelor diferitelor arte. Cultura estetică se formează cumulativ, de la primele vârste. Ea se grefează pe cultura generală cu care

arta întreține multiple relații. Cu cât cultura generală a receptorului este mai atotcuprinzătoare, cu atât gradul de percepere și de pricepere a operei de artă crește.

Prin intermediul educației artistice copilul deprinde ce este arta, intră conștient în perimetrul artistic învățând ceva despre el însuși, această învățare permițându-i să rezolve probleme, să pună întrebări, să se înscrie într-o cultură reflexivă, căutătoare, rezolutivă. Educația artistică poate trezi la viață posibilități și aptitudini ascunse ale copiilor. E o cale de descoperire a propriilor ascunzișuri ale ființei. Prin artă trebuie cultivată bucuria creației și a experienței artistice. În preajma artei, copilul trebuie să resimtă experiența, bucuria și taina lucrului nou făcut.

Manifestarea artistică a copilului este polimorfă, nediferențiată, neașezată încă în genuri, forme preconceptuate, stiluri. Setea de frumos se manifestă heteroclit, sensibilitatea lui conducând la o interferență a artelor *ab initio*. Experiența artistică, atât cât este posibilă la această vârstă, contribuie la afirmarea personalității, la exteriorizarea trăirilor interioare, la consumarea unei energii afective, la identificarea altor moduri de trăire sau sensibilitate, la exprimarea unor năzuințe și proiecții. Familiarizarea copilului cu limbajul sunetelor, al formelor, al culorilor, cu limbajul poetic și literar se realizează simultan, conducând la o sudare a acestor formule de exprimare care mai târziu se vor diferenția și specializa. Procesul este îndelungat și se supune unor legi ce țin de dezvoltarea etapizată atât din perspectivă intelectuală, moral-spirituală, cât și socio-emoțională.

Pentru copil, arta înseamnă un mijloc de exprimare, un mijloc de manifestare și exteriorizare a lumii sale interioare, a tendințelor și aspirațiilor sale, care-și găsesc în artă o traducere mai directă decât prin cuvânt. În felul acesta, activitatea artistică a copilului, nu numai că reflectă orizontul psihic propriu acestuia, dar se și desfășoară purtând amprenta locului și momentului în care se înserează personalitatea sa.

Una dintre manifestările artistice, poate cea mai minunată și miraculoasă este fenomenul pe care îl numim tradițional muzica. Funcțiile educative ale muzicii sunt multiple. Ea antrenează în ritmul trăirii estetice întreaga ființă psiho-fizică. De aceea, ea poate fi privită ca una dintre căile de acces spre sufletul copilului, ca unul din mijloacele de influențare și orientare a personalității sale. Există numeroase motive care ne obligă să nu neglijăm muzica și să-i facem pe copii să cânte, cele mai importante aspecte fiind de natură fiziologică, psihologică, socială, pedagogică, culturală și artistică.

Rolul educatoarei în activitățile muzicale este acela de a fi, înainte de toate, un animator, adevărații „actori” fiind copiii. Ambianța, obligatoriu, trebuie să fie una de bucurie, destindere, vioiciune și bunăvoință, dar și de disciplină și o execuție corectă. Grijă principală a unui bun educator este aceea de a urmări în permanență dacă ceea ce întreprinde este cu adevărat muzică. Prin educația muzicală nu este posibil și nici nu trebuie să fie pregătiți toți copiii pentru a deveni artiști. Se urmărește numai dezvoltarea sensibilității față de arta sunetelor, formarea gustului estetic și punerea bazelor educării capacităților muzicale specifice. Prin activitățile de educație muzicală și prin diversele manifestări muzicale ale copiilor

crește voioșia, buna dispoziție, se dezvoltă spiritul colectiv, se intensifică emoțiile pozitive față de educatoare, de locul unde învață și se joacă, față de natură, de realizările oamenilor. Pornind de la receptivitatea aproape generală a copiilor față de lumea sunetelor, educatoarea va căuta să le dezvolte vocea și auzul muzical, simțul melodic, ritmic, al armoniei, să le formeze priceperi și deprinderi elementare de a cânta.

Din toate ramurile muzicii, cea mai apropiată de specificul copilăriei este muzica vocală, deoarece, în cânt, melodia formează o unitate cu textul, făcând-o mai accesibilă. Muzica este, de asemenea, mai ușor înțeleasă când se combină cu mișcarea, sub forma jocului cu text și cânt sau a dansului. Eficiența acestui mijloc crește și prin faptul că nu doar se ascultă muzică, ci se execută. Activitățile de educație muzicală permit educatoarei să depisteze interesele și aptitudinile muzicienilor precoce, precum și disponibilitatea sau dificultatea celorlalți copii, pentru a adopta o metodologie didactică potrivită particularităților de vârstă și individuale. Parcurgerea etapei de debut în educația muzicală organizată are loc în grădiniță, prilej cu care se fundamentează viitoarea atitudine a copilului față de valorile artistice, precum și capacitatea de a selecta, de a practica, de a interpreta și chiar a crea muzică. Programa pledează pentru abordarea educației muzicale exclusiv prin joc, asigurarea unui contact direct al copiilor cu muzica, asocierea continuă a practicii muzicale cu mișcarea pe muzică și utilizarea în forme variate a jucăriilor muzicale, prilej cu care activitățile de educație muzicală pot deveni momente de împlinire a personalității copilului în care firescul, exuberanța, creativitatea și spontaneitatea acesteia se îmbină armonios.

Consider că în grădiniță, trebuie să se pună accent pe formarea și adâncirea experienței muzicale, a impresiilor, a emoțiilor, pe dezvoltarea interesului pentru acest domeniu al artei și pe formarea deprinderilor necesare studierii muzicii în mod practic. Înainte de a explica și înțelege muzica, trebuie asimilată o mare bogăție de impresii, de trăiri afective intense, care să constituie ulterior o bază solidă și pentru abordarea teoretică a muzicii. Treptat, prin analiza dirijată, copilul devine conștient de diferitele componente ale fenomenului muzical, învață să le distingă, să le deosebească, să le stăpânească. Deprinderile de interpretare se referă la această vârstă la executarea tempoului și a nuanțelor fiecărui cântec, interpretarea expresivă și cu sensibilitate, demonstrând înțelegerea mesajului artistic transmis. Potrivit capacităților copiilor, aceste deprinderi se formează în timp, educatoarea făcând apel la sensibilitatea și trăirile lor afective.

Deprinderile psiho-motrice, constituie unul din principalele mijloace de exprimare a elementelor muzicale și sunt în centrul activităților muzicale, deoarece contribuie la însușirea conștientă a elementelor ritmice, melodice, armonice și dinamice, în dramatizarea și mimarea muzicii, atât de natural vizibile în jocurile spontane ale copiilor. Mișcarea corporală, ca principal mijloc de exprimare a elementelor muzicale, a dovedit numeroase avantaje:

- este un mijloc plăcut și atrăgător, care izvorăște din însăși esența muzicii;
- creează mare varietate în activitățile muzicale;

- dă posibilitatea tuturor copiilor să exprime în mod concret ceea ce înțeleg și simt – fiind un excelent mijloc de control și autocontrol;
- dezvoltă suplețea corporală, asigură precizia și siguranța în exprimarea elementelor muzicale;
- este cel mai eficace mijloc de conștientizare a elementelor ritmice, melodice, armonice și dinamice, deoarece asigură concretizarea lor și controlul asupra priceperilor și deprinderilor muzicale dobândite într-un anumit moment.

Cele mai utilizate mijloace în procesul de educație muzicală sunt: cântecul, audiția, exercițiul și jocul muzical. În afara mijloacelor didactice mai sus amintite, folosirea altor mijloace specifice vine să sporească eficiența predării-învățării, prin implicarea mai activă și nemijlocită a copiilor în practica muzicală. În educația muzicală a copiilor, mijloacele auxiliare sunt utilizate în scopul optimizării procesului de predare-învățare. Acestea sunt:

- mijloacele audio-vizuale, care cuprind totalitatea aparatelor de redare, înregistrare și vizionare: casetofon, video, casete audio și video, CD-uri, televizor, calculator, care la educația muzicală sunt utilizate mai ales în realizarea audiției;
- materialul ilustrativ (planșe, tablouri, portrete, machete, mulaje, jucării, obiecte diferite) care sugerează prin contur, culoare, grafică, elemente ca: simboluri muzicale, structurile ritmice ale cântecelor, portrete de compozitori, instrumente muzicale, orchestre etc.

Cu cât copiii sunt mai mici materialul ilustrativ folosit în activități trebuie să fie mai bogat, mai variat, pentru a asigura o cât mai bună înțelegere a cunoștințelor transmise.

Instrumentele muzicale aduc varietate în interpretare și sporesc plăcerea copiilor de a cânta. Pot fi mânuite de educatoare în scopul acompanierii cântecelor sau de către copii. În raport cu vârsta copiilor, instrumentele muzicale abordabile pot fi grupate astfel:

- instrumente-jucării, deosebit de atractive pentru copii;
- instrumentelor de percuție: clopoței, ciocane muzicale acordate nuanțat, tobițe de mărime și forme specifice, maracas, triunghi;
- instrumente onomatopice: baghete, moriști, cutii rezonatoare etc. Acestea din urmă se utilizează pentru acompaniamentul ritmic și au o valoare educativă deosebită pentru că pot fi confecționate de către copii, aceștia mânuindu-le cu plăcere, fiind rodul muncii lor.

Copiii, îndrumați de educatoare își pot confecționa jucării zăngănitore din cutii goale de plastic cu capac, cutii de aluminiu în care se pun semințe, nasturi, pietricele, instrumente care se ciupesc – confecționate din tuburi, sârme, cutii, fâșii de cauciuc, instrumente de percuție confecționate din diverse obiecte care fac zgomot.

Utilizarea eficientă a jucăriilor muzicale ține în mare măsură de calitatea lor. Cele melodice trebuie să fie acordate perfect, iar cele de percuție trebuie să aibă o sonoritate plăcută. Dintre instrumentele pseudo-melodice se recomandă xilofonul, țitera, muzicuța, fluiere populare, instrumente cu claviatură, trompetele de

jucărie și altele. Cu ajutorul acestora pot fi obținute interesante efecte sonore. Incluse în cadrul activităților de educație muzicală ele vor avea un aport important în realizarea dezideratelor estetice.

Scopul educației muzicale poate fi considerat atins în momentul în care copilul a dobândit interese temeinice și variate, legate de întreaga complexitate a fenomenului muzical.

Bibliografie:

1. Bârlogeanu Lavinia, *Psihopedagogia artei-Educația estetică*, Editura Polirom, Iași, 2001
2. Breazu Marcel, *Educația estetică prin artă și literatură*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964
3. Cucuș Constantin, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 2006
4. Vasile, Vasile, *Curs de metodică educației muzicale*, Universitatea Națională de Muzică, București, 2002.
5. Vasile, Vasile, *Metodică educației muzicale*, București, 2004, p.23
6. Prof. Bahna Mihaela Elena, "Frumosul, armonia, sunetul și ritmul" , Revista Educates (nr 37 din martie 2017)- Despre educație și inovație.
7. Cucuș Constantin, "Frumosul- reper și scop pentru educația timpurie", Revista Mesagerul Sfântul Anton, 2015